

COLLECTIEPLAN

**Naar een collectiestrategie
voor het Jenevermuseum**

2014-2017

maart 2014 (update)

EENTJE OM BIJ TE LEREN.

INHOUD

INLEIDING	3
Waarom een collectieplan? Doelstellingen	3
CONTEXT	4
Positionering van de collectie	4
Eigendom en schaal van de collectie	4
COLLECTIEBESCHRIJVING	5
Collectiegeschiedenis	5
Deelcollecties	6
Collectiewaardering	8
COLLECTIEVORMING	10
Verzamelen	10
Actief verzamelen	10
Passief verzamelen	10
Selectiecriteria	10
Prioriteiten	11
Procedures	11
Immaterieel erfgoed	11
Selecteren en afstoten	12
Selectiecriteria	12
Toekomst	13
BEHOUD EN BEHEER	14
Preventieve conservering	14
Binnenklimaat in de museumruimtes	14
Centraal depot	15
Specifieke collecties	16
Actieve conservering en restauratie	16
Veiligheidszorg	16
COLLECTIETRIGISTRATIE EN -DOCUMENTATIE	18
Registratie	18
Thesaurus	19
Erfgoedplus	20
GEBRUIK VAN DE COLLECTIE	21
Onderzoek en educatie	21
Presentatie en exploitatie	21
Bruikleenverkeer	22
SAMENVATTING & ACTIEPUNTEN	23
BIJLAGEN	25

INLEIDING

Waarom een collectieplan? | Doelstellingen

Voor het Jenevermuseum is dit collectieplan de basis voor alles wat met het beheer van de museumcollectie te maken heeft.

- Het collectieplan biedt een heldere beschrijving van de volledige collectie, zowel de op dit moment geregistreerde collectiestukken als de nog niet geregistreerde collectie: hoe is ze ontstaan, wat wordt ermee gedaan, hoe zal ze zich verder ontwikkelen?
- Het collectieplan is een beleidsinstrument dat de krachtlijnen bepaalt van de volledige werking rond de collectie en vult zo het beleidsplan van het museum aan.
- Het collectieplan is ook een pragmatisch en richtinggevend werkinstrument voor iedereen die werkt met de collectie. Het dient als basis voor het uitwerken van de procedures voor de verschillende aspecten van het collectiebeleid en brengt de problemen in kaart die zich rond de collectie voordoen, zodat de nodige acties voorgesteld en ondernomen kunnen worden. Voor het opstellen en/of herbekijken van de procedures omtrent het omgaan met collectie wordt gebruik gemaakt van Spectrum, het internationale handboek voor collectiemanagement.

Het collectieplan bouwt verder op het beleidsplan 2009-2014 en het nieuwe beleidsplan 2015-2017 van het Jenevermuseum. Voor de conservator, de collectiebeheerder, de registrar, de museummedewerkers en vrijwilligers is dit collectieplan het beleids- en actieplan waarop zij zich kunnen baseren bij het omgaan met de collectie. De raad van bestuur van het museum kan met dit plan het collectiebeleid evalueren en eventueel bijsturen.

Het collectieplan ondersteunt de missie van het Jenevermuseum, beschreven in het algemene beleidsplan 2015-2017:

*Het Jenevermuseum maakt (jong)volwassenen 'jeneverwijs'.
Ze verwerven op een interactieve manier inzicht in de oorsprong, de ontwikkeling, de plaats en de perceptie van het product jenever. Het museum biedt een wetenschappelijk referentiekader voor jenevererfgoed én –actualiteit en stimuleert de waardering voor het product in al zijn facetten.*

Met dit collectieplan wil het Jenevermuseum deze missie vormgeven en zijn positie als jenevermuseum verder uitbouwen.

CONTEXT

Positionering van de collectie

De verzameling van het Jenevermuseum is, ondanks hiaten, uniek in België. Geen enkel ander museum in België groepeerd op een ongebonden wijze een zo coherente groep objecten met betrekking tot Belgisch gedistilleerde drank en jenever in het bijzonder. De collectie op zich is heel divers en refereert naar het economische, sociale, artistieke, wetenschappelijke en industriële verleden.

Internationaal heeft alleen Nederland een museum dat de vergelijking met het Jenevermuseum kan doorstaan, namelijk het Jenevermuseum in Schiedam. De andere omliggende landen hebben enkel kleinere verzamelingen rond gedistilleerde drank die meestal in het verleden van een nog bestaande stokerij tentoongesteld worden. Hun opzet is voornamelijk commercieel.

Daarnaast zijn er in binnen- en buitenland musea die bepaalde deelaspecten van de geschiedenis van het gedistilleerd behandelen. Bijvoorbeeld de technologische ontwikkelingen in het MIAT in Gent, de likeurproductie en -consumptie in het Likeur- en Frismuseum in Hilvarenbeek, Nederland, het accijnzenverhaal in het Museum van Douane & Accijnzen in Antwerpen of de geschiedenis van de wetenschappen in het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen en het Museum voor de Geschiedenis van de Geneeskunde in Gent.

Eigendom en schaal van de collectie

De collectie van het Jenevermuseum is eigendom van de vzw Nationaal Jenevermuseum Hasselt. Bij ontbinding van de vzw bepalen de statuten (art. 26) dat de volledige collectie van het Jenevermuseum wordt overgedragen aan het bestuur van de stad Hasselt.

Het collectie-informatiesysteem telt momenteel (maart 2014) 24.638 geregistreerde museumvoorwerpen en 2.106 titels in de collectie van het documentatiecentrum. Voor de museumvoorwerpen is dit geen exact cijfer omdat sommige inventarisnummers meerdere exemplaren/stukken tellen. Een deel van de collectie (ca. 2.500 objecten) is nog niet geïnventariseerd en geregistreerd in het collectie-informatiesysteem.

Sinds 1 februari 2012 is er in het museum een collectiebeheerder (80% FTE) aan de slag. Daarnaast werkt er één collectieregistrator (50% FTE). Hij verwerkt vooral de aanwinsten en werkt mee aan de opbouw van de tentoonstellingen. Occasioneel worden vrijwilligers en baliemedewerkers ingeschakeld in de collectieregistratie (vooral in het digitaal registreren van de objecten).

COLLECTIEBESCHRIJVING

Collectiegeschiedenis

De verzameling van het Jenevermuseum is eerder ontstaan dan de oprichting van de vzw in 1980 en de opening van het museum in 1982. Ze begon zich te vormen aan het einde van de jaren 1970 en het begin van de jaren 1980. In de wandelgangen wordt gezegd dat de verzameling aanvankelijk niet meer was dan een reclameschotel in keramiek en drie stopen. Ook al was dit zo, de collectie breidde zich heel snel uit. Dit gebeurde dankzij een aantal sympathisanten van het Hasseltse jenevererfgoed die ijverden voor het behoud van dit erfgoed en vooral van de jeneverstokerij Stellingwerff-Theunissen waarin nu het museum is ondergebracht.

1975 *Bescherming stokerij Stellingwerff/Theunissen*

In afwachting van de restauratie van deze stokerij in de Witte Nonnenstraat werd in 1980 de vzw Nationaal Jenevermuseum Hasselt opgericht. De vzw bereidde de invulling van het museum voor en koos bewust voor een brede, nationale invalshoek. In 1981 stelde de stad Hasselt het Oud Gasthuis van het Grauwzusters ter beschikking als tentoonstellingsruimte die het jenevermuseum deelde met het stadsmuseum. Op dat ogenblik werd voor het eerst een verzamelbeleid geformuleerd: het verzamelbeleid beperkte zich niet tot jenever in Hasselt, maar ging veel breder. Objecten met betrekking tot gedistilleerde drank uit de hele wereld en alle nevenactiviteiten (zoals koperslagerij, tonnenmakerij, keramiekproductie en landbouwactiviteiten) werden verzameld.

Op 7 augustus 1982 was het ontstaan van het Nationaal Jenevermuseum een feit. Enkele sympathisanten van het eerste uur schonken hun persoonlijke verzameling, gaven haar in bruikleen of verkochten er een gedeelte van aan het jonge museum. Sindsdien werd de verzameling alsmar groter en meer gevarieerd.

1982 *Aankoop van de stookinstallatie van stokerij Servais in Malmédy en van de stoommachine van melkerij Sint Salvator in Boischot*

1985 *Aankoop van de molenstoel van stokerij Guilliams in Jeuk*

In de beginjaren van het museum schonken vele jeneverproducenten en verzamelaars grote stukken van hun collectie. Museummedewerkers reddden uit de inboedel van failliet verklaarde bedrijven wat er nog te redden viel. Dit gebeurde vrij ongestructureerd. Het was vooral de bedoeling zoveel mogelijk collectie te vergaren. Deze toekomstige collectiestukken werden letterlijk met de kruiwagen weggebracht. Het museum verzamelde op die manier collectiestukken uit de faillissementen of overnames van stokerij Severy/Notermans (1980), suikerfabriek Werck (1981), stokerij Nelissen (1983), stokerij Fryns (1983). Regelmatig werden er ook stukken aangekocht van privépersonen of op veilingen. In 1984 werd begonnen met de registratie van de collectiestukken die in het museum stonden.

De collectie werd aanvankelijk ondergebracht op twee locaties. In een opslagplaats van de stad Hasselt, het zogenaamde magazijn Willems in de Mouterijstraat, werden de grotere voorwerpen bewaard. In het Oud Gasthuis in de Gasthuisstraat waar het museum eerst haar deuren opende, werden op de zolder vooral de kleinere voorwerpen ondergebracht. Op geen van beide locaties waren installaties voorzien om de klimatologische omstandigheden te sturen.

Vanaf 1989 streefde het museum naar de registratie en digitalisering van de hele collectie. In de toenmalige beleidsplannen werd het verzamelbeleid geleidelijk aan transparanter geformuleerd. In 1991 werd de collectie verhuisd naar de centrale werkplaatsen van de stad Hasselt op het industrieterrein Roode Berg. Het Nationaal Jenevermuseum deelde daar een magazijn met de andere stedelijke musea. Op dat moment was dit magazijn nog niet aangepast aan de vereiste omstandigheden om de verschillende deelcollecties optimaal te bewaren.

In de jaren 1990 werden de 'Te gast-tentoonstellingen' georganiseerd waarbij telkens een jeneverproducent, zijn geschiedenis en zijn producten werden voorgesteld. Deze tijdelijke tentoonstellingen waren voor vele producenten de aanleiding om verschillende collectiestukken te schenken aan het museum.

In 1999 schakelde het museum over op het geautomatiseerde registratieprogramma IMC-Modules, dat door de Vlaamse Gemeenschap ter beschikking werd gesteld. Oude drukken en publicaties uit de collectie van het documentatiecentrum werden intussen geregistreerd in een eigen Access databank. In datzelfde jaar werd ook beslist het gemeenschappelijk depot voor de stedelijke musea in de centrale werkplaatsen van de stad aan te passen. De studie voor de verbouwing en klimaatregeling van het gemeenschappelijk depot voor de stedelijke musea werd in maart 2001 afgerond. Door investeringen en projectsubsidies konden de stedelijke musea in 2004 beschikken over een volledig uitgerust en geklimatiseerd depot. In 2001 werd voor de collectieregistratie overgestapt naar Adlib Museum.

In deze periode werd ook een eerste aanzet gegeven tot het opstellen van een collectieplan met een duidelijk verzamelbeleid. Verschillende procedures (en bijhorende administratieve documenten) werden opgesteld en/of verfijnd. Door omstandigheden resulteerden in de loop van de jaren de eerste aanzetten tot een collectieplan niet tot een afgewerkt collectieplan. Sinds eind 2012 beschikt het museum over een collectieplan.

- 2005 *Bescherming van de kerncollectie van het museum: de stookinstallatie, de stoommachine en de molen*
- 2009 *Start van de uitbouw van een collectie beeldende kunst rond drinktaferelen*
- 2011 *Aankoop van de collectie Smeets van privéverzamelaar Renaud Beckers (ca. 1.000 objecten)*

Deelcollecties

De collectie van het Jenevermuseum wordt onderverdeeld in verschillende deelcollecties.¹

1. Kerncollectie

- Industrieel-archeologische site 'stokerij Stellingwerff/Theunissen' (beschermd in 1975)
- 19de-20ste-eeuwse stookinstallatie (beslagkuip, gistkuipen, wortpomp, stookkolom, meetvat, handpompen, drafvat, alambiek, koeler, fijnbrandvat en koelwaterreservoir) afkomstig uit stokerij Servais in Géromont-Malmédy
- Stoommachine afkomstig uit stoommelkerij Sint-Salvator in Booischot
- Graanmolen met molenstoel afkomstig van respectievelijk de vuurmolen in Overrepen en de landbouwstokerij Guilliams in Jeuk

Deze kerncollectie is bij ministerieel besluit van de Vlaamse Regering van 12 juli 2005 beschermd als monument omwille van zijn industrieelarcheologische waarde.

Omschrijving	Omvang	Registratie	Conditie	Bewaring
site	1	/	optimaal	voldoende
stookinstallatie	19	volledig	optimaal	voldoende
stoommachine	2	volledig	optimaal	voldoende
graanmolen	1	volledig	optimaal	voldoende
Totaal	23			

2. Productieapparatuur

- Distilleren: distilleertoestellen voor moutwijn en likeuren, en onderdelen
- Pompen en filtreren: diverse pompen en filtratieapparatuur, en onderdelen
- Verpakkingsapparatuur: capsuleermachines, stopselmachines, etiketteerapparatuur, vulmachines, flessenspoelmachines
- Onderzoeken: laboratoriumapparatuur, meetinstrumenten, ...

Omschrijving	Omvang	Registratie	Conditie	Bewaring
distilleerapparatuur	50	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
pompen & filtratieapparatuur	54	gedeeltelijk	voldoende	voldoende

¹ De cijfers zijn schattingen. De gegevens zijn gebaseerd op de ingave van de objectnaam in het collectie-informatiesysteem Adlib, september 2012, maar deze invulling is momenteel niet optimaal in Adlib en moet in Adlib verder verfijnd worden op basis van de indeling in deelcollecties in dit plan. Niet-geregistreerde objecten werden niet meegeteld.

verpakkingsapparatuur onderzoeken	48 168	gedeeltelijk gedeeltelijk	voldoende voldoende	voldoende voldoende
Totaal	320			

3. Verpakkingsmateriaal

- Bulkverpakking (vaten, kratten, manden, ...)
- Detailverpakking (flessen, stoppen, sierkruiken), stoppen, kurken, capsules, lithostenen, drukclichés en etiketten
- Transportmiddelen (stootkar, tonnenkar, flessenkar, ...)

Omschrijving	Omvang	Registratie	Conditie	Bewaring
bulkverpakking	50	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
detailverpakking	9.605	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
transportmateriaal	7	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
Totaal	9.662			

4. Promotiemateriaal (aankondigings- en reclamedragers)

- Tweedimensionaal: affiches, afficheontwerpen, reclameborden, uithangborden, postkaarten, beursdiploma's, speelkaarten, prijslijsten, kalenders, folders en ander reclamedrukwerk, ...
- Driedimensionaal: displays, eretekens en medailles, reclameschotels, publicitaire gadgets (zoals sleutelhangers, luciferdoosjes, asbakken, manteltjes Borrelmanneke, ...), ...

Omschrijving	Omvang	Registratie	Conditie	Bewaring
2D	3.844	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
3D	578	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
Totaal	4.422			

5. Consumptiemateriaal

- Glazen (borrelglazen, likeurglazen), drinkservies (sets)
- Dienbladen, onderzeters, kurkentrekkers
- Schenkkannen, -tuiten, karaffen & sifons

Omschrijving	Omvang	Registratie	Conditie	Bewaring
glazen	1.445	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
dienbladen, onderzeters	134	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
schonkannen, -tuiten en sifons	164	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
Totaal	1.743			

De drinkglascollectie van kanunnik Delmotte, verworven in 2003, is nog niet meegeteld in dit overzicht. Deze collectie bedraagt zo'n 2.000 glaasjes die nog volledig genummerd en geïnventariseerd moet worden. Eind 2012 werd gestart met het inventariseren van deze collectie.

6. Archivalia

- Wetgeving: ordonnanties, documenten correspondentie administratie accijnzen, koninklijke besluiten, (Europese) verordeningen, ...
- Bedrijfsarchieven: receptenboekjes, briefhoofden, brieven, facturen, visitekaartjes, plannen, foto's, negatieven (op glasplaat), aandelen, registers, drukclichés, ...
- Zeldzame en oude werken: traktaten, essays, catalogi, stookhandleidingen, ...

Omschrijving	Omvang	Registratie	Conditie	Bewaring
wetgeving	95	gedeeltelijk	optimaal	optimaal
bedrijfsarchief	1.243	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
zeldzame en oude boekwerken	113	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
Totaal	1.433			

7. Beeldende kunst

- Schilderkunst (portretten, café-interieurs, ...)
- Etsen & lithografieën

- Cartoons

Omschrijving	Omvang	Registratie	Conditie	Bewaring
schilderkunst	50	volledig	optimaal	voldoende
etsen & litho's	20	gedeeltelijk	optimaal	voldoende
cartoons	5	volledig	optimaal	voldoende
Totaal	75			

8. Materiaal van nevenactiviteiten van het jeneverproductieproces

Attributen van kuiper, koperslager en glasblazer; materiaal gebruikt in de bier-, wijn-, frisproductie, in de suiker- en gistproductie, in de landbouw en veeteelt, ...

Omschrijving	Omvang	Registratie	Conditie	Bewaring
nevenactiviteiten	278	gedeeltelijk	voldoende	voldoende
Totaal	278			

Deze deelcollectie wordt niet meer verder uitgebreid.

9. Collectie documentatiecentrum

Recente publicaties, tijdschriften en pers- en mediaknipsels, mondelinge getuigenissen over gedistilleerd en aanverwante thema's

Omschrijving	Omvang	Registratie	Conditie	Bewaring
publicaties	2000	volledig	optimaal	optimaal
tijdschriftenreeksen	54	volledig	optimaal	optimaal
mediaknipsels	1809	volledig	voldoende	voldoende
audiovisuele materialen	in verwerking	in verwerking	voldoende	voldoende
fototheek	1678	volledig	voldoende	voldoende
Totaal				

Collectiewaardering

Het profiel van de collectie van het Jenevermuseum is uniek voor Vlaanderen, België en bij uitbreiding Europa. De huidige collectie is representatief voor de geschiedenis van de Belgische jenever in de 19de en 20ste eeuw. Ze is niet volledig in die zin dat niet elke fles, elk etiket van elke Belgische stoker uit deze periode in het bezit is van het museum. Dit wordt ook niet beoogd. De collectie moet in eerste instantie de economische, technische, sociale en wetenschappelijke tendensen en evoluties illustreren.

Een belangrijke meerwaarde voor de collectie is dat ze in situ kan getoond worden, in een oorspronkelijke 19de-eeuwse stokerij (kerncollectie). Op die manier zijn de collectiestukken te bekijken in een passend referentiekader.

De kerncollectie (zie hierboven) is bij ministerieel besluit van de Vlaamse Regering van 12 juli 2005 beschermd als monument omwille van zijn industrieelarcheologische waarde. Voor de likeurtafel van stokerij Severy in Hasselt, gedateerd begin 20ste eeuw, wordt in deze beleidsperiode een dossier voorbereid om deze likeurtafel te laten opnemen op de topstukkenlijst van de Vlaamse Gemeenschap.

Enkele deelcollecties springen boven de andere uit wat betreft representativiteit en (kunst)historische waarde. De collecties promotiemateriaal, verpakkingsmateriaal en consumptiemateriaal zijn meer dan voldoende representatief en van een hoge cultuur- en kunsthistorische waarde. Vooral de collectie tweedimensionaal promotiemateriaal (affiches, reclameborden, enz.) is een speerpunt in het collectiebeleid en kent geen gelijke in andere publieke of private verzamelingen. Ook de collectie schilderkunst heeft een unieke waarde. Deze collectie is zeer representatief voor het thema van het 19de-eeuwse herbergtafereel.

Op lange termijn moet voor elk collectiestuk de cultuurhistorische waarde bepaald worden aan de hand van MusIP-categorieën (waardering van een object binnen de context van de eigen collectie):

- A-object – Top van de collectie, de pronkstukken of objecten die bijna altijd tentoongesteld worden

- B-object – Deel van de kerncollectie, belangrijk voor het museumverhaal, regelmatig gebruikt voor tentoonstellingen of vaak in bruikleen gegeven, actief verzameld
- C-object – Depotcollectie, ondersteunende collectie, past binnen de doelstellingen van het museum en kan het verhaal ondersteunen of nuttig zijn voor onderzoek
- D-object – Weinig tot niet relevant voor de doelstellingen of het verhaal, kan in principe herbestemd worden door het object in te zetten voor bijvoorbeeld educatieve en/of promotionele doeleinden

Deze beleidsperiode zal in eerste instantie begonnen worden aan een 'algemene' cultuurhistorische waardering per deelcollectie of per objectcategorie in plaats van op objectniveau. Om dit te kunnen realiseren moeten eerst de deelcollecties en objectcategorieën afgebakend worden en in de collectiedatabase op objectniveau aangevuld worden.

COLLECTIEVORMING

Verzamelen

Het verzamelbeleid van het Jenevermuseum is gekoppeld aan de missie van het museum. Vanuit deze missie verzamelt het museum elke materiële of immateriële getuigenis

- die betrekking heeft op de geschiedenis van het Belgisch gedistilleerd (hoofdzakelijk jenever en likeuren) die haar hoogtepunt kende in de 19de eeuw en de eerste helft van de 20ste eeuw. Het museum verzamelt daarenboven systematisch actueel materiaal van de huidige Belgische jenever- en likeurproducenten;
- die de technische evolutie illustreert van het productieproces tot op de dag van vandaag;
- de sociale en economische implicaties aantoont van de productie en het verbruik van alcohol en van gedistilleerd drank in het bijzonder.

Het verzamelgebied beperkt zich in hoofdzaak tot België (of de voorlopers van België), maar overschrijdt deze geografische begrenzing wanneer:

- de objecten illustratief zijn voor de evolutie van het productieproces zoals dit in het huidige België werd toegepast;
- maatregelen door vreemde bezetters invloed hadden op de productie en het sociale leven in België.

Vanuit dit verzamelbeleid wordt de deelcollectie 'materiaal van nevenactiviteiten van het jeneverproductieproces' niet verder verzameld.

Bij de collectievorming streeft het museum niet naar volledige, maar naar representatieve, thematische deelcollecties. Dit om gedistilleerde dranken te plaatsen in hun bredere historische en maatschappelijke context. De collectie illustreert de economische, technische, sociale, wetenschappelijke tendensen en evoluties. Representatieve aanwinsten krijgen daarom voorrang op rariteiten.

Actief verzamelen

Het museum breidt zelf zijn verzameling uit door proactief op zoek te gaan naar relevante collectiestukken in onder meer veilinghuizen, in (boeken)antiquariaten, op online veilingssites, op antiekmarkten. Interessante publicaties ter aanvulling van het documentatiecentrum worden aangekocht via (online) boekhandels.

Passief verzamelen

Daarnaast verwerft het Jenevermuseum heel wat collectiestukken door schenkingen van particulieren of bedrijven (vaak jeneverproducenten). Streng selecteren is daarbij steeds meer de boodschap: schenkingen of collectiestukken die niet passen in het collectieprofiel worden niet meer geaccepteerd.

Langdurige bruiklenen van particulieren, publieke instellingen of commerciële bedrijven worden tot een minimum beperkt. Dergelijke bruiklenen blijven behouden of worden enkel overwogen indien ze een onmisbare schakel vormen binnen de collectie of in de vaste presentatie worden tentoongesteld.

Slechts 3,5% van de collectiestukken is een langdurige bruikleen, 46% werd geschonken en 45% van de collectie werd door het museum zelf aangekocht, 0,8% van de collectie is verworven door ruil, 0,2% staat geregistreerd als een vondst. Van 4% is de herkomst niet ingevuld in de collectiedatabase.

Selectiecriteria

Bij het aanvaarden van schenkingen en het aankopen van collectiestukken wordt in eerste instantie rekening gehouden met het verzamelbeleid en het verzamelgebied van het museum. Daarnaast zijn er de volgende randvoorwaarden waaraan elk stuk wordt afgetoetst:

- de waarde van het object als betekenisdrager;
- het aanvullen van lacunes in de collectie;
- de fysieke toestand van het object;
- het vermijden van te veel identieke exemplaren;
- de aanwezigheid ervan in andere Belgische musea;
- de financiële haalbaarheid (kostprijs maar ook een kosten-batenanalyse bij eventuele restauratie);

- de beschikbare depotruimte.

Prioriteiten

In de collectie zitten ook hiaten. Deze situeren zich voornamelijk in de deelcollectie productieapparatuur. Het museum beschikt niet over een collectie die de technische evolutie van het distillatieproces aantoont vóór de 19de eeuw. Distilleerapparatuur daterend uit de 13de tot 18de eeuw is erg zeldzaam. Ook productieapparatuur uit de 18de en 19de eeuw is schaars. Productieapparatuur uit de tweede helft van de 20ste eeuw is dan weer heel moeilijk te verzamelen omwille van de omvang van de apparatuur en de mogelijkheid (of het gebrek eraan) voor het museum op dergelijke stukken op een verantwoorde manier te bewaren. Voor dergelijke productieapparatuur geeft het museum er de voorkeur aan om betreffende stukken zo uitvoerig mogelijk te documenteren.

Het verwerven van volgende collectiestukken krijgt prioriteit in de periode 2014-2017:

- productieapparatuur van vóór de 19de eeuw;
- collectiestukken met betrekking tot het gedistilleerd met een belangrijke iconografische waarde, zoals affiches, pancartes, ontwerptekeningen, beeldende kunsten;
- boeken en publicaties, gedateerd vóór de 20ste eeuw of begin 20ste eeuw, gerelateerd aan alcohol(misbruik) of (de kunst) van het distilleren.

Omdat productieapparatuur van vóór de 19de eeuw zelden op de markt komt, wordt voor het 'verwerven' ervan in het kader van collectiemobiliteit ook contact gezocht met andere musea en instellingen die deze objecten wel in hun collectie hebben. Zo werd voor de nieuwe museumpresentatie contact gezocht met het MAS (collectie Museum voor Volkskunde) voor helmen van alambieken en 'alchemistenalaam'. Met het MIAT wordt een overeenkomst gesloten voor een langdurige bruikleen van de 18-eeuwse stook- en likeurinstallatie uit hun collectie. Vanaf september 2014 zal deze in principe in de vaste opstelling van het Jenevermuseum een plaats krijgen.

Procedures

De raad van bestuur van de vzw Nationaal Jenevermuseum Hasselt bepaalt het verzamelbeleid en het jaarlijks beschikbare budget voor collectievorming. De raad van bestuur wordt hierin geadviseerd door de werkgroep collectie, bestaande uit de conservator, de collectiebeheerder en de registrar. Bij de beslissing is een grote autonomie weggelegd voor de conservator en de collectiebeheerder voor zover rekening wordt gehouden met de beschikbare budgetten. Indien nodig worden bij de mogelijke verwerving van een object externe specialisten geconsulteerd.

Het museum heeft in het verleden collectiestukken verworven in permanente bruikleen van privépersonen. In de toekomst wordt dit vermeden. Aankopen door het stadsbestuur blijven om praktische redenen geregistreerd als permanente bruikleen aan de vzw Nationaal Jenevermuseum Hasselt.

Voor de verwerving van collectiestukken worden in overeenkomst met Spectrum de bestaande procedures verder verfijnd.

Werkdocumenten

- > Routing (stroomdiagram) voor verwerving van een object
[bestaande checklist collectieverwerving moet herwerkt worden en getoetst worden aan Spectrum en de stroomdiagrammen van Spectrum]
- > Ontvangstbewijs & inkomstformulier
[bestaande formulieren aftoetsen aan Spectrum en waar nodig aanpassen]
- > Schenkingsakte en dankbrief schenker
[bestaande formulieren aftoetsen aan Spectrum en waar nodig aanpassen]

Immaterieel erfgoed

Het verzamelbeleid van het museum spitst zich niet alleen toe op het materiële erfgoed, er is ook oog voor het immateriële erfgoed met betrekking tot het Belgisch gedistilleerd.

Zo registreert het museum getuigenissen van personen die vanuit verschillende invalshoeken een verhaal kunnen vertellen over de productie, de controle, de handel en verkoop en de consumptie van jenever en likeur en de tradities rond het drinken ervan.

Door gebrek aan tijd en mankracht is dit geen actief en systematisch project, het gebeurt vooral wanneer de opportuniteit zich voordoet of in het kader van bijvoorbeeld een tentoonstelling, onderzoek

of publieksevenement. Het museum heeft bij dergelijke getuigenissen twee belangrijke finaliteiten voor ogen: wetenschappelijke verdieping naar het menselijke aspect van de jeneverproductie en – consumptie en de volksgebruiken rond jenever en likeur en het verhogen van de belevingswaarde van de bezoeker door deze getuigenissen – waar relevant – te gebruiken in de vaste museumopstelling of in een tentoonstelling. De getuigenissen maken een wezenlijk deel uit van de collectie. In deze beleidsperiode ontwikkelt het museum een visie en eventueel plan van aanpak rond ICE.

Het museum stookt in de authentieke 19de-eeuwse stookinstallatie (kerncollectie) zijn museumjenever naar een 19de-eeuws recept. Op deze manier worden het ambachtelijke stoken en een eeuwenoud gastronomisch product in leven gehouden, wat de waardering voor het erfgoed en het ambacht rond stoken in sterke mate verhoogt. In dezelfde optiek worden twee museumlikeuren, de Elixir en de Oranjebitter, in oorspronkelijke apparatuur geproduceerd volgens 19de- en vroeg 20ste-eeuwse recepten.

Selecteren en afstoten

In het verleden werden al kleinere ad hoc afstotingsacties ondernomen. Bijvoorbeeld objecten die beter thuishoren in de collectie van het stadsmuseum werden aan Het Stadsmus overgedragen. Een grootschaligere actie was er in 2003 in het kader van de verhuis naar het nieuw gezamenlijke museumdepot van de stedelijke musea. De preselectie van collectiestukken die in aanmerking kwamen voor afstoting werd voorgelegd aan de werkgroep collectie. De lijst van af te stoten stukken werd voorgelegd aan alle relevante Vlaamse musea die kosteloos stukken konden overnemen. Diverse musea reageerden hierop. Het restant werd tijdens een geslaagde opruimactie verkocht aan het grote publiek. Er werd een verslag van deze afstotingsoperatie gemaakt.

Een echt uitgetekend afstotingsbeleid is er tot nog toe nog niet, maar dringt zich door plaatsgebrek en een beter en meer coherente verzamelbeleid in de toekomst zeker op. Bij het afstoten van collectie wordt de Leidraad voor het afstoten van museale objecten (LAMO) gevolgd en de procedures uit Spectrum.

Selectiecriteria

Het museum zal alleen afstoten als aan volgende voorwaarden voldaan is:

- het museum bevoegd is om het voorwerp uit de collectie te verwijderen en/of vervreemden of te vernietigen;
- het voorwerp duidelijk niet thuishoort in een jenevermuseum en beter elders bewaard kan worden;
- het aantal maximum te bewaren exemplaren van een object overschreden wordt; het heeft geen zin om tientallen exemplaren van één object bij te houden;
- replica's en duplicaten waarvan de originele drager in de collectie opgenomen is (bv. reproducties van affiches of emailplaten);
- het voorwerp in dermate slechte staat is, dat bewaren zinloos is;
- het voorwerp geen enkele expositie- of onderzoekswaarde heeft.

Bij objecten waarvan meerdere exemplaren per object vaak voorkomen, worden volgende afspraken gehanteerd:

- etiketten: maximum 10 exemplaren per etiket;
- drinkglazen: maximum 6 exemplaren per drinkglas;
- flessen en stoppen: maximum 6 exemplaren per fles of stoop;
- affiches, pancartes of ander promotioneel materiaal: 5 exemplaren per object.

Probleemstellingen

- Objecten van duidelijk buitenlandse oorsprong afstoten?
Eerst cultuurhistorische waarde voor het museum vaststellen van deze objecten vooraleer over te gaan tot afstoten. Optie kan zijn om slechts één exemplaar bij te houden als voorbeeld en de overige exemplaren per object af te stoten. Objecten met een Nederlandse oorsprong kunnen onder meer afgestoten worden via het Jenevermuseum in Schiedam en de herplaatsingsdatabase, www.herplaatsingsdatabase.nl.
- Ongeregistreerde/niet gelabelde objecten afstoten?
Eerst de oorzaak onderzoeken en indien mogelijk wegwerken: werkachterstand, kapot, geringe kwaliteit, labels zoekgeraakt, al voldoende exemplaren in collectie?

Kritisch bekijken of deze objecten passen binnen het verzamelbeleid en/of er al voldoende exemplaren in de collectie aanwezig zijn en wat de cultuurhistorische waarde van de objecten is voor het museum. Pas daarna kan overgegaan worden tot afstoten.

Toekomst

Tot nog toe werd uit deontologische overwegingen omzichtig omgesprongen met het afstoten van collectiestukken. Het museum hanteert voor de toekomst dezelfde visie. Afstotingsoperaties zullen pas op lange termijn gebeuren en worden enkel doordacht en projectmatig aangepakt. Eerst moeten de collectieregistratie en vooral de standplaats van de objecten op punt staan en de oneigenlijke depots van geïnventariseerde en nog niet geïnventariseerde objecten weggewerkt zijn. Om objecten te kunnen afstoten moet de collectieregistratie en fotodocumentatie in orde zijn zodat het afstoten altijd voldoende gedocumenteerd is.

Tijdens de sluitingsperiode (najaar 2013 tot najaar 2014) naar aanleiding van de herinrichting van het museum werd gestart met het wegwerken van de oneigenlijke depots en de achterstand bij de inventarisering. Onder leiding van de collectiebeheerder neemt een team van museummedewerkers en eventueel vrijwilligers systematisch de betreffende objecten ter hand, sorteert ze, maakt ze proper en selecteert om daarna te verwerken in de collectiedatabase en in het museumdepot. Voor de objecten die uiteindelijk niet in de collectie opgenomen worden, wordt een oplossing gezocht via herbestemmen of vernietiging indien de staat bijzonder slecht is of het stuk onherstelbaar is.

BEHOUD EN BEHEER

Preventieve conservering

Voor het behouden van de museumcollectie is het voorkómen van schade belangrijk. Via preventieve conservering wil het Jenevermuseum een zo optimaal mogelijke omgeving scheppen voor het bewaren en tentoonstellen van haar collectie.

Binnenklimaat in de museumruimtes

Het Jenevermuseum beschikt momenteel niet over een klimaatinstallatie in de huidige presentatieruimtes. Het constant houden van het binnenklimaat in het Jenevermuseum is geen evidentie omdat het museum is ondergebracht in een historisch gebouw dat als monument beschermd is, waardoor ingrepen niet altijd mogelijk zijn.

Kwetsbare en kleine objecten worden in gesloten vitrines getoond. De grote industriële toestellen en productieapparaten staan onbeschermd opgesteld in het museum. Dit is een bewuste keuze. Het zijn toestellen die oorspronkelijk vervaardigd werden voor intens gebruik en bijgevolg weinig kwetsbaar zijn. In de stookzaal van het museum worden de toestellen bovendien nog effectief gebruikt om gedurende enkele weken per jaar te stoken. Het effectief stoken in de toestellen heeft ook consequenties voor het binnenklimaat van de omliggende ruimtes. Het stookproces zorgt immers voor de ontwikkeling van waterdamp en een temperatuurstijging in die ruimtes.

Om de nodige klimatologische maatregelen te kunnen treffen, wordt sinds september 2012 met dataloggers (type AZ) in vijf verschillende ruimtes continu de temperatuur en relatieve vochtigheid gemeten. De dataloggers bevinden zich in de hooizolder, in de kiemzolder, in het woonhuis in zaal 1 en zaal 3 en op de bovenverdieping van de schuur. De metingen worden elk half uur geregistreerd. De dataloggers worden elke maand door de collectiebeheerder gedownload en opgeslagen en zullen in een klimaatlogboek waarin speciale activiteiten of voorvallen die een invloed kunnen hebben op het binnenklimaat opgenomen worden en waarin een week- en jaargrafiek verwerkt worden. De dataloggers werden gekalibreerd in mei 2012. Dit wordt elke twee jaar herhaald. Het museum leent voor een periode van twee jaar nog twee extra dataloggers van het PCCE voor het registreren van het buitenklimaat en het klimaat in het huidige proeflokaal. Zo kan nagegaan worden hoe het binnenklimaat zich verhoudt tot het buitenklimaat, welke invloeden het buitenklimaat heeft op het binnenklimaat. Het meten van het klimaat in het proeflokaal laat toe na te gaan of deze ruimte geschikt is voor het tonen van collectie.

Een uitgebreide analyse van de metingen is nog niet gebeurd. Heel algemeen wijzen de data erop dat het museum het klimaat heeft van een historisch gebouw dat beperkt geïsoleerd is. Een lange meetperiode en een klimaatlogboek moeten op termijn een duidelijker zicht geven op het binnenklimaat zodat eventuele maatregelen genomen kunnen worden per ruimte om het binnenklimaat te beheersen in functie van het soort collectie dat er getoond wordt. Dit vereist een conservatorische risicoanalyse van de objecten die getoond worden: wat kunnen de objecten nu aan, welke omstandigheden moeten zeker vermeden worden?

Daarnaast beschikt het museum over drie stand alone alarm-thermohygroeters (type Testo) voor het meten van de temperatuur en luchtvochtigheid. Deze meetinstrumenten worden gebruikt voor tijdelijke metingen in de vaste opstelling en de tijdelijke tentoonstellingen. Een alarm-thermohygroeter wordt permanent gebruikt in een ruimte waarin de collectie schilderijen bewaard worden. Door plaatsgebrek in het centrale museumdepot wordt de collectie schilderijen in een aparte – voorlopig niet geklimatiseerde ruimte – in het administratieve gedeelte van het museumgebouw bewaard. Een andere stand alone alarm-thermohygroeter wordt momenteel gebruikt in de bibliotheek. De waarden worden op regelmatige basis gecontroleerd en genoteerd. Indien urgente problemen zich voordoen, worden de nodige acties ondernomen.

In de schuur is op de ramen aan de zuidkant aan de binnenkant een UV-werende folie aangebracht begin jaren 2000. Er wordt nagegaan of deze folie nog afdoende werkt. Via het PCCE leent het museum sinds februari 2013 een lichtlogger om dit te onderzoeken.

Voor het optimaal tentoonstellen van affiches en schilderwerken gebruikt het museum een luxmeter.

In het kader van de voedselhygiëne heeft het museum een insectenbestrijdingsplan. Voor de ruimtes waarin collectie getoond wordt, betekent dit specifiek dat preventief aan insectenbestrijding gedaan wordt in de stookzaal.

Centraal depot

Het museum beschikt sinds 2002, samen met het stedelijk museum Het Stadsmus en het Modemuseum Hasselt, over een centraal depot met klimaatinstallatie in de gebouwen van de centrale werkplaatsen 'Roode Berg' van de stad Hasselt. De totale oppervlakte van het centraal depot bedraagt 800 m².

Om de depotruimte op de meeste efficiënte manier in te delen werd niet geopteerd voor één ruimte per museum, maar voor functionele ruimtes waarin de collectiestukken volgens soort bewaard worden. Het depot is ingedeeld in verschillende ruimtes: een sas, een overslag- en quarantaineruimte, een ruimte voor de technische installatie en drie depotruimtes. De drie depotruimtes zijn een aparte ruimte voor het bewaren van textiel, een ruimte voor de metalen voorwerpen en grote ruimte voor gemengde collectie met aparte zones voor schilderijen en objecten in keramiek en glas.

De muren van het depot werden behandeld met ademende silicaatverf, de vloeren met verf tegen stof. Leidingen werden ingekapseld tegen lekken. Het depot is uitgerust met een inbraak- en brandalarm en met een klimaatinstallatie (HVAC), met verwarming- en luchtkoelinstallatie. De vereisten voor de installatie zijn in theorie vastgelegd op volgende waarden:

- Temperatuur moet constant tussen 18 en 20 °C blijven, in de winter mag 16 °C, in de zomer maximum 22 °C, op tropische dagen 25 °C, maar de relatieve vochtigheid moet steeds constant blijven;
- Relatieve vochtigheid moet steeds tussen 48% en 55% liggen.

Zeven stoombevochtigers in de eigenlijke depotruimtes moeten de relatieve vochtigheid stabiel houden. Het water voor deze stoombevochtigers wordt onthard.

De temperatuur en relatieve vochtigheid wordt continu gemeten door drie dataloggers (type AZ). Een datalogger hangt in de metaalruimte, één in de textielruimte en één in de ruimte met de gemengde collectie. De dataloggers worden op regelmatige basis gedownload door de collectieverantwoordelijken van de drie musea. Significante afwijkingen worden gemeld aan de technische diensten van de stad die zorgen voor het onderhoud van de installatie. Indien nodig wordt de installatie bijgesteld. De oorzaak van de afwijkingen is op dit moment niet duidelijk maar wordt onderzocht samen met de technische diensten van de stad. Over het algemeen is de relatieve vochtigheid stabiel, de temperatuur fluctueert. Deze fluctuaties zijn aanvaardbaar voor het type gebouw van het depot (ASHRAE 2007).

In het depot staan sinds oktober 2013 vier insectenplakvallen. Met de andere twee musea zijn er concrete afspraken over waar die insectenvallen staan en wie ze onderhoudt.

In 2009 werd buiten aan de ingangspoort van het centraal depot een afgesloten stapelplaats voor de minst gevoelige collectie gemaakt. Hier worden collectiestukken bewaard waarvoor omwille van hun grote afmetingen geen ruimte beschikbaar is binnen in het depot. Het gaat vooral om koperen toestellen bestemd voor de jeneverproductie. De apparaten staan op pallets, die in deze beleidsperiode aan vervanging toe zijn. De afgesloten ruimte is momenteel niet overdekt. In deze beleidsperiode worden de mogelijkheden voor een overdekking in functie van de beschikbare budgetten onderzocht.

Schilderijen en affiches in originele lijst worden zoveel mogelijk opgehangen in de speciale schilderijrekken. Voorwerpen worden niet rechtstreeks op de grond geplaatst, maar steeds op een hoogte van circa 10 cm op pallets of aangepaste verhoogblokjes. Kleinere objecten worden bewaard in open metalen kasten of ladekasten. De leggers van de kasten worden bekleed met een dunne museumfoam als buffer tegen condensvorming. Kleinere en/of waardevolle voorwerpen worden bewaard in zuurvrije dozen. Papieren materiaal wordt zo veel mogelijk bewaard in zuurvrij papier/mapjes of polyestermappen op maat.

De invulling van de kasten en rekken met collectiestukken is op dit moment niet overal optimaal. Een consequentere en logischere aanpak qua schikking kan plaatsbesparend werken. In deze beleidsperiode wordt vooral werk gemaakt van een betere ordening en plaatsing van de collectie

drinkglazen, flessen, stopen en publicitair materiaal en het systematisch uitkaderen van affiches, zodat op termijn ook in het depot ruimte komt voor de schilderijcollectie.

Werkdocumenten

- > Klimaatlogboek voor binnenklimaat in het museum
- > Code voor het depot
[bestaande documenten moet verder gefinaliseerd worden]
- > Incidentenregistratie formulier voor het museum en het depot
[opstellen van procedure voor melden van incidenten in het depot]

Specifieke collecties

Collectie bijzondere boeken

Het museum beschikt in zijn bibliotheekcollectie over enkele bijzondere oude drukken. Het gaat voornamelijk om negentiende- en vroeg-twintigste-eeuws materiaal dat vooral door verzuring en gebruiksschade aan verval lijdt. Zij hebben op dit moment geen inventarisnummer in de museumcollectie, maar zijn wel opgenomen in de bibliotheekdatabase in Adlib. Deze werken worden bewaard in de bibliotheek die beperkt geklimatiseerd is. Een oplossing dringt zich op. De meest bijzondere boeken worden momenteel in een zuurvrije doos bewaard.

In deze beleidsperiode moet onderzocht worden waar en vooral hoe deze boeken best bewaard worden. Vanaf wanneer is een boek 'bijzonder'? Moet elke boek apart bekeken worden of hanteren we een datum van uitgave om te spreken over een 'bijzonder' werk. Advies hierover wordt gevraagd bij de Provinciale Bibliotheek Limburg (project preventieve conservatie Collectie Oude Drukken) en bij de vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheek.

Collectie etiketten & papieren materiaal (tot A4-formaat maximum)

De collectie etiketten en papieren materiaal tot een formaat van maximum A4 wordt momenteel bewaard in ringmappen in polyestermappen in het bureau van de registrator. Om praktische redenen en nabijheid van de collectie, zoals gemakkelijk consulteerbaar en dichtbij voor verwerking in het collectieregistratieprogramma Adlib, wordt dit bewust behouden.

Actieve conservering en restauratie

De collectie is over het algemeen in goede staat. Actieve conservering en restauratie gebeuren indien de kunst- en/of technologische of wetenschappelijke waarde de kosten verantwoorden, of naar aanleiding van eigen tentoonstellingsprojecten of bruikleenverzoeken. Restauraties gebeuren steeds extern, op een wetenschappelijk verantwoorde wijze, discreet en minimaal.

Tot nog toe werden vooral actieve conserveringsbehandelingen en restauraties uitgevoerd op affiches, schilderijen en de in 2005 als monument beschermde stookinstallatie. Deze behandelingen werden steeds uitgevoerd door gespecialiseerde firma's of experts. Van de tot nog toe uitgevoerde behandelingen bestaat steeds een uitgebreid dossier.

In de quarantainruimte van het centraal depot staan momenteel enkele collectiestukken waar een vermoeden van aantasting door houtworm is. Het gaat om een aantal grote stukken die niet ter plaatse behandeld kunnen worden. Er werd contact genomen met het Openluchtmuseum van Bokrijk om te kijken in hoeverre we hiervoor gebruik kunnen maken van hun thermocel. Voorlopig werd de aanvraag negatief beantwoord omdat ze nog de nodige procedures moeten uitwerken. Kleine collectiestukken die door schimmel of insecten aangetast zijn, kunnen we behandelen met een set van het PCCE voor het bestrijden van aantasters met een zuurstofarme methode (anoxie).

Tijdens deze beleidsperiode wordt een prioriteitenlijst van te behandelen collectiestukken opgesteld, met daarin een overzicht van welke behandeling vereist is en door wie de behandeling uitgevoerd wordt.

Veiligheidszorg

De collectie van het Jenevermuseum is gedeeltelijk een technische collectie. Technische collecties brengen meestal meer gevaar met zich mee dan historische of kunsthistorische collecties. Vooral als de bezoeker de objecten uit de collectie ook effectief in werking kan zien. Dit is in het Jenevermuseum

het geval in de molenzaal en de stookzaal. Bij werking worden de toestellen afgeschermd in functie van de veiligheid van de bezoekers (fysische barrières). Bezoekers worden ook attent gemaakt op de gevaren door middel van signalisatie en begeleiding.

De veiligheidszorg voor de collectie wordt onder meer beschreven in het preventie- en calamiteitenplan van het museum. Het museum nam hiertoe, samen met de andere stedelijke musea, in 2010-2011 deel aan het traject Preventie- en calamiteitenplannen voor erfgoedbeherende instellingen in netwerkverband, georganiseerd door FARO en PCCE en ondersteund door de Erfgoed Hasselt. Voor het centrale depot van de drie stedelijke musea moet een dergelijk plan nog gemaakt worden. Het doel is om uiteindelijk te beschikken een overlegd en actueel calamiteitenplan voor het museum en het depot, en over een netwerk met veiligheidsdiensten en andere erfgoedorganisaties. De eerste aanzet voor deze plannen werd reeds gegeven, in deze beleidsperiode worden de plannen verder op punt gesteld.

Het museum beschikt over een anti-inbraakalarm waardoor het hele gebouwencomplex – na sluitingstijd – beveiligd is. Daarnaast zijn er in de voor het publiek toegankelijke ruimtes achttien bewakingscamera's voorzien. Het systeem neemt beelden op en laat toe opgenomen beelden te bekijken. Het museum heeft geen suppoosten in de ruimtes waar collectie tentoongesteld wordt.

De volledige collectie (inclusief bruiklenen bij tijdelijke tentoonstellingen) is via de stad Hasselt verzekerd bij verzekeringsmaatschappij Ethias. Er zijn drie polissen: een polis permanent verblijf eigen collectie (polisnummer 45.062.673), een polis tijdelijke tentoonstellingen (polisnummer 45.053.428) en een polis brand (gebouwen polisnummer 38.004.050). De contacten met de verzekeringsmaatschappij verlopen in eerste instantie via de dienst verzekeringen van de stad Hasselt.

De collectiebeheerder is verantwoordelijk voor de eerste hulp aan de collectie tijdens en na een calamiteit. Na rapportering door de veiligheidsfunctionaris beslist zij, in overleg met de conservator, bij en na calamiteiten welke maatregelen er worden genomen ter vrijwaring van de museumcollectie. Zij volgt deze maatregelen op. In geval van nood aan de collectie wordt – wegens brandbaarheid en waterschadegevoeligheid – prioritair als volgt geëvacueerd: schilderijen, affiches, houten voorwerpen. Metalen voorwerpen zijn minder 'gevoelige' objecten en worden als laatste geëvacueerd. De getroffen objecten worden naar het depot overgebracht. Voor het depot moet een evacuatieplan nog uitgewerkt worden.

Werkdocumenten

- > Calamiteitenplan van het museum
[algemene procedures met betrekking tot de collectie moeten nog meer in detail uitgewerkt en bekrachtigd worden]
- > Specifieke procedure over wat eerst evacueren bij de nieuwe museumopstelling in 2014
[moet nog opgesteld worden]

COLLECTIEREGISTRATIE EN - DOCUMENTATIE

Het Jenevermuseum streeft naar ontsluiting van de collectie door een volledige automatisering van de collectieregistratie. Digitale registratie is een absolute voorwaarde voor een goed collectiemanagement. Standaardisering is daarbij ontzettend belangrijk. De basisregistratie is het hoofddoel. Voor de basisregistratie baseert het museum zich op de CIDOC-richtlijnen en het MovE Invulboek van de provincie Oost-Vlaanderen. Elke tentoonstelling, project of publicatie wordt aangewend om de betrokken collectiestukken verder te documenteren en uitgebreider te registreren.

Elk object dat in de collectie opgenomen wordt, heeft een uniek inventarisnummer. Voor het Jenevermuseum is dat nummer als volgt opgebouwd: het jaar van verwerving, gevolgd door een punt, het volgnummer (vier cijfers) van verwerving binnen dat jaar, gevolgd door een punt en een bijkomende tweecijfercode voor het aanduiden van verschillende onderdelen behorende tot eenzelfde object. Vanaf 2012 wordt het jaar voluit geschreven, voor de jaartallen daarvoor werden enkel de laatste twee cijfers van het jaartal gebruikt.

Registratie

Het Jenevermuseum schakelde in 1999 over op het geautomatiseerde registratieprogramma IMC-Modules, dat door de Vlaamse Gemeenschap ter beschikking werd gesteld. De eerder in een dBASE III+ applicatie ingevoerde gegevens werden geconverteerd naar het nieuwe programma. Conversiefouten werden weggewerkt.

In 2001 werd overgestapt van IMC naar Adlib Museum als gevolg van een fusie tussen IMC en Adlib en de keuze van de Vlaamse Gemeenschap. In 2009 werd het collectieregistratieprogramma uitgebreid tot de module Adlib Plus. Dit softwarepakket maakt het mogelijk om de database van het documentatiecentrum te koppelen aan de inventaris van de museumcollectie (Adlib Museum). De oorspronkelijke accessdatabase met alle titels en bijhorende beschrijvingen uit het documentatiecentrum werd geconverteerd naar Adlib Museum Plus. De museumcollectie en collectie van het documentatiecentrum zijn nu veel vlotter te raadplegen.

Museumcollectie

Veel informatie zit al in het collectieregistratie programma, maar niet op een uniforme, gestandaardiseerde manier. Een structurele aanpak via deelprojecten, hetzij per deelcollectie, hetzij per element van de basisregistratie of een combinatie van beide, biedt hier een oplossing.

Basisregistratie in het Jenevermuseum bestaat uit volgende elementen:

- Inventarisnummer
- Objectnaam
- (Collectie)
- (Objectcategorie)
- Titel
- Beschrijving (bondig)
- Vervaardiger (persoon / plaats) (indien gekend)
- Datum van vervaardiging (indien gekend)
- Materiaal
- Toestand
- Afmetingen
- Verwerving: bron, methode en datum
- Verzekeringswaarde
- Standplaats
- Digitale foto van het object (lage resolutie werkfoto)

De richtlijnen voor het invullen van deze elementen in Adlib werden vastgelegd in het document 'Richtlijnen voor basisregistratie'.

Het museum heeft een aantal achterstanden op het gebied van registratie:

- In de administratieve ruimtes van het museum bevinden zich een aantal zogenaamde oneigenlijke depots met vermoedelijk 2.500 tot 3.000 objecten die door tijdsgebrek en werkachterstand nog niet geïnventariseerd zijn. Het gaat onder meer om glazen, flessen, stoppen, papieren materiaal,

labomateriaal en een schenking van de eerste voorzitter van de vzw, Maurice Lecocq. Deze achterstand wordt geleidelijk weggewerkt sinds november 2013.

- Thesaurus: objectnamen, materiaalsoort en vervaardigers (zie verder in dit collectieplan bij 'thesaurus')
- Standplaats en standplaatscontrole van de objecten

Bedrijfsarchieven

Het museum beschikt over een zestal bedrijfsarchieven. De archieven Looienga, Cools en Fontaine werden volledig gereinigd, beschreven en geïnventariseerd door een vrijwillige medewerker. Het archief Looienga betreft de bekende Hasseltse stokerij De Oranjeboom, destijds gelegen in de Dorpsstraat / Dr. Willemsstraat. Het archief Cools betreft de Hasselaar Paul Cools. Hij was enkele jaren voorzitter van de IXde hoofdgroepering 'Brouwerij, Mouterij, Stokerij en Dranken in het Algemeen', een onderdeel van het Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening. Het archief van stokerij Fontaine uit Borgerhout bevat stukken van deze stokerij uit de periode 1960-1990. Daarnaast heeft het museum ook nog een deel van de wetenschappelijke bibliotheek van de voormalige stokerij Dumont de Chassart. Deze bibliotheek werd deels verwoest in een brand. Wat uit de brand gered kon worden, heeft fel te lijden gehad van waterschade. Dit archief moet nog gereinigd en geïnventariseerd worden. Ook de archieven van Maurice Lecocq, (Aroma's Lecocq) en likeurstokerijwinkel Simoens-Janssens in Antwerpen moeten nog gereinigd en geïnventariseerd worden.

Voor de drie reeds beschreven en geïnventariseerde archieven gaat het in totaal om circa 13 meter archief. De inventarislijsten zijn voor ieder die daarvoor interesse heeft te raadplegen in het documentatiecentrum van het museum. De bedrijfsarchieven krijgen elk één globaal inventarisnummer en zijn dus op die manier in hun totaliteit, maar heel beknopt, in Adlib opgenomen. De inventarislijsten worden aan Adlib gekoppeld. Op die manier kan dan verder specifiek gezocht worden.

Collectie van het documentatiecentrum

De registratie van de collectie van het documentatiecentrum verloopt vlot en volgens afgesproken standaarden.

- De registratie van de boeken, ruim 2.000 stuks, in Adlib is volledig en uniform. Een baliedmedewerker kijkt de hele collectie na in Adlib volgens de opgestelde richtlijnen, past nog aan waar nodig en voert ook de aanwinsten volgens de regels van het spel in Adlib in. Een vrijwilliger heeft alle publicaties intussen ook geëxcerpeerd.
- Daarnaast beschikt het museum ook over een uitgebreide collectie knipsels uit kranten en tijdschriften. Een vrijwilliger heeft deze allemaal gedigitaliseerd, een andere vrijwilliger voerde de knipsels volgens richtlijnen in Adlib in.
- De collectie videotapes en audiocassettes van het documentatiecentrum wordt geleidelijk aan gedigitaliseerd. Ondertussen is ongeveer van 95% van deze audiovisuele materialen gedigitaliseerd.
- De volledige collectie afgedrukte foto's (1.676 foto's) die genomen werden sinds de oprichting van het museum tot de digitale foto zijn intrede deed, werd door een vrijwilliger geordend, beschreven en geïnventariseerd.

Het museum beschikt over een uitgebreide digitaal fotoarchief. Dit archief bevat momenteel foto's van allerlei aard en van diverse kwaliteit: foto's van evenementen die in het verleden in het museum zijn doorgegaan, documentaire foto's over jenever, enz. Op termijn moet nagedacht worden hoe we dit digitale fotoarchief omgaan: hoe bewaren, welke foto's wel en welke niet, waar en onder welke structuur, welke foto's worden omwille van hun belang collectiestuk, enz.

Thesaurus

In 2003 werd een thesaurus opgesteld gebaseerd op de Nederlandstalige Art & Architectural Thesaurus (AAT). Toen al bleek dat het museum veel collectiestukken bezit die niet in deze AAT-Ned voorkomen (vooral voor toestellen en machines). Uit contacten met het MIAT, het MOT en de VVIA bleek dat er voor industrieel erfgoed geen Nederlandstalige thesaurus of trefwoordenlijst voorhanden is. Om die hiaten op te vullen werd onder meer de European Brewery Convention (EBC) als basis gebruikt en aangepast voor gedistilleerd. De terminologie uit deze thesaurus werd zo logisch mogelijk ingepast in de thesaurus. De toegevoegde trefwoorden werden gecontroleerd door deskundige bestuursleden. Trefwoorden die in geen van de twee vernoemde thesauri voorkwamen en die

specifiek blijken voor de collectie kregen ook hun plaats, zoveel mogelijk binnen de structuur voorgesteld door de AAT.

Intussen is door de jaren heen de thesaurus in Adlib verzand en niet meer conform de ontwikkelingen en structuur in de AAT. Ook een analyse van de kwaliteit van de collectieregistratiedatabase van het museum door het pakket Erfgoedstats duidt hierop. Zo komt voor de objectnamen slechts 36% van de gebruikte termen uit de AAT, 62% zijn eigen termen, voor de term 'materiaal' is zelfs slechts 4% een voorkeursterm uit de AAT, 15% een niet voorkeursterm en 80% een eigen term. In deze beleidsperiode neemt de collectiebeheerder de thesaurus opnieuw onder handen. Daarbij wordt voorgang gegeven aan de thesaurus voor objectennamen, materiaal en standplaatsen. In een latere fase volgt de thesaurus voor vervaardigers.

Erfgoedplus

Het Nationaal Jenevermuseum is sinds 2003 partner in het project Database Cultureel Erfgoed Limburg, opgezet en gecoördineerd door het Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed. In 2009 bleek dat de collectie te omvangrijk was om onmiddellijk over te zetten naar de database van Erfgoedplus. Bovendien stelde ook de thesaurus die het museum hanteert, door onder meer specifieke terminologie eigen aan de sector van het gedistilleerd, problemen bij de conversie. Verder overleg en afspraken drongen zich op. Na een succesvolle test in 2012 wordt één tot twee keer per jaar een substantieel bestand van records doorgegeven voor conversie naar Erfgoedplus. Begin 2014 staan 1.597 objecten van het Jenevermuseum op Erfgoedplus. De komende jaren wordt dit verder uitgebreid.

Werkdocumenten

- > Registratieplan
- > Richtlijnen basisregistratie
- > Richtlijnen artikels
- > Richtlijnen boeken
- > Richtlijnen standplaatscontrole ringmappen
- > Richtlijnen voor het aanbrengen van het inventarisnummer op objecten [nog te maken]
- > Thesaurusdocument voor objectnamen, standplaatsen en materiaalsoort [in opmaak]

GEBRUIK VAN DE COLLECTIE

Onderzoek en educatie

Onderzoekers kunnen de objecten uit de museumcollectie bestuderen na een schriftelijke aanvraag met motivatie bij de conservator en/of collectiebeheerder. Een bezoek aan de depotruimtes gebeurt steeds onder begeleiding en in aanwezigheid van de conservator en/of collectiebeheerder.

De collectie uit het documentatiecentrum kan ter plaatse geraadpleegd worden na afspraak. De publicaties en documenten zijn niet uitleenbaar, behalve door eigen personeel of leden van de raad van bestuur in het kader van specifiek onderzoek. Deze uitleningen worden bijgehouden in Adlib.

Eigen wetenschappelijk onderzoek

Naar aanleiding van vragen van derden, aanwinsten in de collectie, dissociatie (verlies van contextgegevens) bij reeds geïnterpreteerde collectiestukken of het uitwerken van tentoonstellingen en publicaties gebeurt er in het museum ad hoc wetenschappelijk onderzoek door het eigen personeel, in casu de conservator, de collectiebeheerder en in beperkte mate de registrar. Zo wordt, indien dit niet wordt meegegeven door de aanbieder van een binnenkomend object onderzoek gevoerd naar de context, de datering en de vervaardiging van het object; bij dissociatie bij collectiestukken wordt op zoek gegaan naar de juiste informatie en context.

Inventaris Belgische stokerijen

Twee vrijwilligers doorkruisen in opdracht van het museum heel België op zoek naar sporen van het Belgische jeneververleden. Zowel van stokerijen die nog operationeel zijn, als van stokerijen waar weinig of geen fysieke restanten overblijven, maken zij uitgebreide fotoreportages. Beide vrijwilligers gaan ook ter plaatse, bij de buurtbewoners, op zoek naar informatie over de stokerijen en nemen, als dat mogelijk is, zelfs interviews af van voormalige werknemers. Ondertussen werden 53 bedrijven uitvoerig gedocumenteerd. De foto's vormen een zeer interessante aanvulling op de museumcollectie en vervolledigen de overzichtsinventaris van Belgische stokerijen.

Daarnaast houdt het museum per stokerij een map bij waarin relevante informatie over de betreffende stokerij bewaard wordt.

Herbestemmen

Het museum beschikt over een grote bulk aan etiketten. Van elk etiket werden 10 exemplaren in de collectie opgenomen, maar van sommige etiketten heeft het museum meer dan 10 exemplaren dubbel, soms zelfs tot meer dan 100 exemplaren. In deze beleidsperiode wordt bekeken wat er met deze 'bulk' kan gebeuren. Mogelijk kunnen ze gebruikt worden in het kader van promotionele acties (bv. als toegangsticket voor het museum) of voor educatieve doeleinden.

Presentatie en exploitatie

De museumpresentatie wordt in 2014 volledig vernieuwd. Het Jenevermuseum werkt hiervoor samen met het bureau Madoc. In functie van het nieuwe concept worden de te tonen collectiestukken geselecteerd. Algemene vaststelling is dat in de vorige opstelling te weinig collectiestukken getoond worden. In de nieuwe opstelling wordt hieraan tegemoet gekomen. De nieuwe museale scenografie wordt evenwel geen objectgerichte opstelling: de objecten worden getoond in de context van of ter illustratie van het verhaal, ongeacht hun zeldzaamheid of waarde.

Bij 'gevoeligere' collectiestukken zal er om conservatorische redenen voor geselecteerd worden om die geregeld te vervangen door soortgelijke, evenwaardige collectiestukken. Hiervoor wordt in het kader van de nieuwe museumpresentatie een lijst opgesteld met mogelijke alternatieven en een planning voor het wisselen van de collectiestukken.

De stookinstallatie, de kerncollectie van het museum, wordt in het museum ook effectief gedurende 10 weken per jaar gebruikt voor het stoken van jenever. Het gebruik van deze installatie heeft vanzelfsprekend consequenties voor het behoud van de installatie. Door het gebruik kunnen bepaalde onderdelen (beslagkuip, gistkuipen) corroderen waardoor de stookinstallatie volgens de huidige hygiënewetgeving niet meer kan gebruikt worden. In 2005-2006 werden aanpassingen aan de stookinstallatie uitgevoerd om hieraan tegemoet te komen en om aan de vigerende veiligheidswetgeving te voldoen.

Bruikleenverkeer

Bruiklenen

De inkomende en uitgaande bruiklenen gebeuren hoofdzakelijk in het kader van een tentoonstelling. De procedures hiervoor zijn gebaseerd op Spectrum.

Een uitgaande bruikleenaanvraag gebeurt aan de conservator of collectiebeheerder. Het museum beschikt over een eigen bruikleenovereenkomst, die in tweevoud ondertekend moet worden door het museum en de bruikleenemer. Voor de administratieve afhandeling wordt 85 euro per tentoonstellingsdossier aangerekend. Het inpakken van de voorwerpen gebeurt door het museum, de wijze van transport wordt onderling afgesproken. Voor alle uitgaande bruiklenen wordt gevraagd dat de bruikleenemer deze verzekert van nagel tot nagel. Bruiklenen worden geregistreerd in Adlib.

Inkomende bruiklenen worden aangevraagd en administratief afgehandeld door de conservator of collectiebeheerder. Het museum beschikt over een faciliteitenrapport. Voor inkomende bruiklenen houdt het museum zich aan de voorwaarden opgelegd door de bruikleengever en beschreven in de door de bruikleengever opgestelde bruikleenovereenkomst.

Werkdocumenten

- > Bruikleenovereenkomst
- > Faciliteitenrapport

Collectiemobiliteit

In functie van de nieuwe presentatie werd in 2013 onderzocht waar zich de lacunes in de eigen collectie bevinden om het verhaal te vertellen. Zo werd contact gezocht met het MAS (collectie Volkskundemuseum) voor het langdurig bruiklenen van een helm van een alambiek uit de 17de eeuw en 'alchemistenalaam' om deze te presenteren in de nieuwe opstelling. Ook met het MIAT zijn contacten over een 18de-eeuwse stookinstallatie die zijn in het kader van collectiemobiliteit aan het museum langdurig willen bruiklenen.

Een aantal instellingen en musea, zoals de ULB, het MAS (collectie Volkskundemuseum), Museum van Elsene, hebben bijzondere affiches over jenever en likeur in hun collectie die het Jenevermuseum niet heeft. De collectiebeheerder zoekt tijdens deze beleidsperiode contact met deze instellingen en museum om te nagaan of een vorm van collectiemobiliteit op gang gebracht kan worden voor deze affiches door deze gedurende een bepaalde periode in de afficheskasten van het museum aan het publiek te laten zien.

SAMENVATTING & ACTIEPUNTEN

Voor het Jenevermuseum is de collectiedatabase de kern van het hele collectiebeleid. Deze collectiedatabase moet op termijn uitgroeien tot het kennis- en beheerinstrument van de collectie. De eerste aanzet hiertoe is er, de ingeslagen weg moet in deze beleidsperiode resoluut verder gezet worden. Prioriteit daarbij wordt gegeven aan het wegwerken van de opgelopen achterstanden op het vlak van oneigenlijke depots en registratie. Een ander speerpunt is het voorbereiden en uitwerken van de nieuwe museumpresentatie voorzien in 2014, de selectie van de collectiestukken in dit kader en de consequenties hiervan op het vlak van behoud en beheer. Collectieprocedures (volgens Spectrum) worden ingevoerd.

ACTIEPUNT	PLAN VAN AANPAK	TIMING	UITVOERDER(S)
Collectiebeleid			
Vormingen rond collectie(beleid) volgen	Opvolgen van aanbod via FARO, museum- en depotconsulenten, interessante instellingen op het vlak van collectie in België en Nederland	2014-2017 (in functie van aanbod)	Collectiebeheerder
Collectieprocedures invoeren	Vertrekkende vanuit de procedures waar nood aan is binnen het museum stapsgewijs de procedures ontwikkelen volgens Spectrum. De eerste procedures die aangepakt worden is 'inkomend object', 'registratie en documentatie' en 'verhuizing naar depot'.	2015	Collectiebeheerder, in overleg met conservator en eventueel in overleg met collectieverantwoordelijken andere stedelijke musea
Actualiseren van het collectieplan & registratieplan	Tussentijdse actualisering inplannen om de vordering te kunnen evalueren	jaarlijks	Collectiebeheerder
Collectiewaardering			
Komen tot waardering van de collectie op het niveau van deelcollecties en/of objectcategorieën	Eerst de deelcollecties en objectcategorieën afbakenen (2014-2016) in de collectiedatabase op objectniveau, in een tweede fase kan daar dan een waardering aan gekoppeld worden.	2015-2016	Collectiebeheerder, in overleg met conservator
Likeurtafel van stokerij Severy op lijst van topstukken Vlaamse Gemeenschap	Opmaken en indienen van het dossier bij de Vlaamse Gemeenschap	2014-2015	Eric Van Schoonenberghe, conservator & collectiebeheerder
Collectievorming			
Inspelen op aanbod van de markt, bestuderen van aanbod schenkingen vóór aanvaarding	Aftoetsen van selectiecriteria vastgelegd in het collectieplan	2014-2017	Werkgroep collectie
Verwerven/buiklenen van collectie via	Afspraken maken, voorwaarden bespreken	2014	Collectiebeheerder, in overleg

collectiemobiliteit in kader van nieuwe museumopstelling			met conservator
Wegwerken van oneigenlijke depots van nog niet geïnventariseerde stukken	Planmatige aanpak, per oneigenlijk depot (5-tal): sorteren, proper maken, selecteren, opnemen in collectie of eventueel afstoten en herbestemmen	2014-2016	Collectiebeheerder in samenwerking met registrator, museummedewerkers en eventueel vrijwilligers
Aanzet tot omgaan met objecten van buitenlands gedistilleerd die niet meer binnen het huidige verzamelbeleid passen	Uitwerken van beleid rond deze objecten (wel of niet in collectie behouden) en eventueel opstellen tot plan/aanpak voor afstoting	2016-2017	Collectiebeheerder, in overleg met conservator
Behoud en beheer			
Metten van het museale binnenklimaat in functie van de nieuwe vaste opstelling	Bijhouden van klimaatlogboek met week- en jaargrafiek om zo het binnenklimaat van het museum te kunnen definiëren, pijnpunten in kaart te brengen en conservatorische oplossingen te kunnen zoeken en implementeren in functie van de tentoongestelde objecten	2014-2017	Collectiebeheerder, in overleg met conservator
Conservatorische maatregelen treffen voor schilderijencollectie	- Verpakken in ademend materiaal - Zoeken naar goed bewaar ruimte	2014	Collectiebeheerder & registrator
Code voor het depot	Uitwerken van plan voor toegangsbeheer, veiligheid, calamiteiten, enz. in het depot	2015	Diensthoud museum, in overleg met collectieverantwoordelijken van de stedelijke musea
Klimaat- en insectencontrole in het depot	Maandelijks downloaden en analyseren van de dataloggers, de afwijkingen en incidenten signaleren aan de technische diensten van de stad Hasselt; bij elk bezoek controleren van insectenvallen in depot, bij aantasting signaleren en de nodige acties ondernemen	2014-2017	Collectiebeheerder en collectieverantwoordelijken andere stedelijke musea
Standplaats van objecten in depot verbeteren, conservatorisch en naar plaatsing	Ordenen en conservatorische maatregelen treffen - Publicitair materiaal & archivalia (2014-2016) - Affiches (2015-2016)	2012-2016	Collectiebeheerder & registrator
Collectie bijzondere boeken – hoe best bewaren?	Contact zoeken met Provinciale Bibliotheek Limburg en Vlaamse Erfgoedbibliotheek omtrent problematiek	2015	Collectiebeheerder, in overleg met conservator
Prioriteitenlijst te behandelen stukken + zoeken naar gepaste behandeling		2014-2015	Collectiebeheerder & registrator

Finaliseren calamiteitenplan	Bestaande procedures verfijnen, bekrachtigen en opstellen van evacuatieprocedures voor objecten in nieuwe museumopstelling	2014-2015	Voor collectie-aangelegenheden: collectiebeheerder, in overleg met conservator
Collectieregistratie en -documentatie			
Uitvoeren prioriteiten en actiepunten van het registratieplan	Zie registratieplan	2014-2017	Collectiebeheerder, registrator, museummedewerkers, vrijwilligers
Bedrijfsarchieven	Reinigen, beschrijven en inventariseren	2014-2016	Vrijwilliger
Thesaurus	Opschonen van gebruikte thesauri, volgens AAT-Ned, Move, andere thesauri: - Objectnamen (2014-2015) - Standplaatsen (2014-2015) - Materiaalsoorten (2015-2016) - Vervaardigers (2015-2017)	2014-2017	Collectiebeheerder
Erfgoedplus	Jaarlijks aanleveren van contingent records voor publicatie op Erfgoedplus en Europeana.	2014-2017	Collectiebeheerder
Gebruik van de collectie			
Herbestemmen bulk etiketten	Uitwerken van plan van aanpak	2015-2016	Collectiebeheerder, in overleg met conservator
Planning voor wisselen van collectiestukken in nieuwe museumopstelling	Lijst en planning opstellen van 'gevoelige' collectiestukken en hun mogelijke evenwaardige 'vervangobjecten'	2014	Collectiebeheerder, in overleg met conservator & registrator
Collectiemobiliteit	Contact zoeken met instellingen en musea rond affiches over jenever en likeur	2015-2016	Collectiebeheerder in overleg met conservator

BIJLAGEN

- Registratieplan